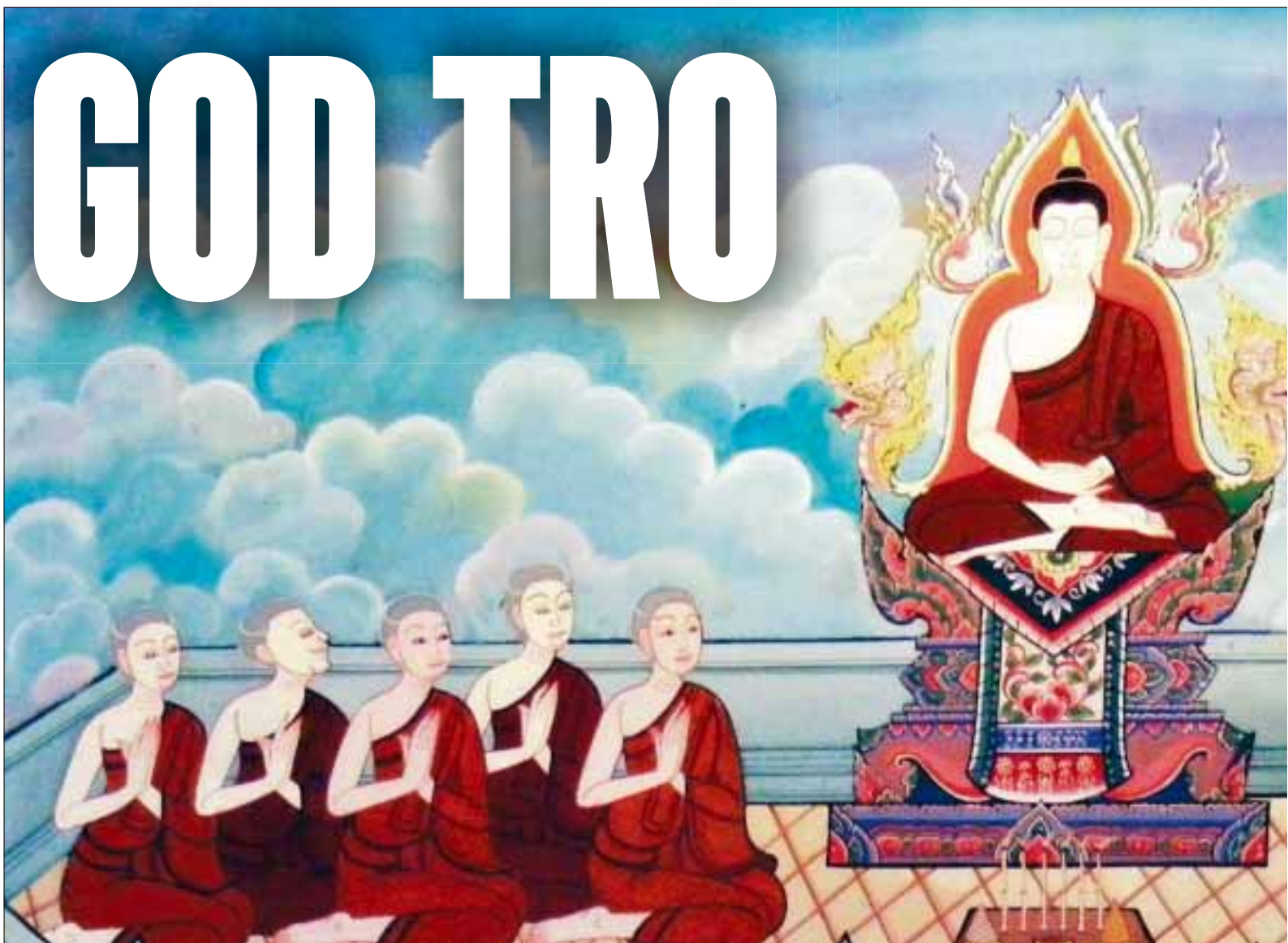

Alternativ: Engler og krystaller er folkelesning. Har new age

GOD TRO

OPPLYST: Tegning fra et thailandsk buddhistisk kloster. Munker mediterer ved en Buddhas føtter.

FOTO: WIKIMEDIA

TENDENSER

MARTIN GRÜNER LARSEN

Det farer en ånd over den vestlige verden, på englevinger, med krystallpendanter rundt halsen. Alternativmessen i Lillestrøm scorer rutinemessig 10.000 besøkende. Telefonklarsynte annonserer i Dagbladet og det er workshops og healingkurs på hver holme og i hver dal. Ikke minst har englevingene ettertrykkelig slått inn i norske bokhyller. Med mirakuløse salgstall på suksesser som Ingar Sletten Kolloens «Snåsamannen», Rhonda Byrnes megasuksess av en selvhjelpsbok, «The Secret», prinsesse Märtha Louise og Elisabeth Samnøys «Møt din skytsengel» og Marianne Behns «Stjerner og krystaller».

Norge har til og med en alternativ bok**institusjon**: bokklubben Energica. Etter 18 års drift pumper Tanum bokklubbers alternative

bokklubb fortsatt ut 17 hovedbøker og 50 ekstrasbøker om healing og åndelighet i året, i tillegg til gaveartikler som spåkopper, qigongkuler og pendler. Hovedbøkene gis ut av bokklubben selv, ved redaktør Nina Ferguson, og er i all hovedsak oversatt.

Klubben går ikke ut med salgs- eller medlemstall, men dens lange historie og hyppige aktivitetskalender tyder på at det er mer enn gode penger å hente i feltet. Klubben arrangerer reiser til åndelige steder som Macchu Pichu eller Egypt, i tillegg til to-tre *weekend workshops* og kurs i året, stort sett om healing. Kursene, som koster 2-3.000 kroner, trekker mellom 40 og 100 deltakere.

Flytende folketro

Det er, skelne man, to religionshistoriker Helene Næss, en moderne variant av folketro som har slått rot i Norge, selv om det kan være vanskelig å få tak på hva den er:

– Et av problemene med å snakke om new age er at den ikke har noen samlenhet, sier religionshistoriker Helene Næss.

Som spaltist i Klassekampen har hun problematisert fordømmelsen av new age fra et religionshistorisk perspektiv.

– Det desentraliserte ser man på flere plan i new age. Det er ikke sentrert rundt en leder eller sentralt organisert, men nettverksbasert. Den har ingen felles skrift som Bibelen eller Koranen, og er heller

ikke knyttet opp til politikk eller familiejuks som de store, gamle religionene vanligvis er. New age har sine mer håndfaste uttrykk i kursvirksomhet og bøker, bøker som formidler praktiske *teknikker* like mye som teori.

Næss ser det uorganiserte, nettverksbaserte, i et historisk perspektiv.

– I alle kristne land har man ved siden av kirken hatt et udefinert felt av annen type tro. Dette er ikke organisert, ganske regionalt orientert, og endrer seg over tid. Den kristne teologien, derimot, har vært organisert og knyttet opp mot institusjoner, juss og politikk. Folketroen er mer flytende og minner mer om mote eller trender.

Men det er noen faste ingredienser som inngår i moderne folketro og new age, mener Næss. Først og fremst fokus på *selvutvikling* – at man ved å utvikle seg selv og sin egen åndelighet også er med på å utvikle verden. Et annet er et holistisk verdenssyn der hele verden har en åndelig dimensjon.

Kritikken innenfra

Der Helene Næss har kritisert fordømmelsen av new age-bevegelsen, kritiserer Inge Ås den innenfra. Hun har bakgrunn fra kvinnebevegelsen, driver ILIANA-akademiet, en institusjon som har vært sentral i alternative miljøer, og er en av stifterne av Holistisk Forbund. Ås gir i disse dager ut «Den store chakra-

boka – aura, filosofi og indre politikk». Hun retter skarp kritikk mot media for den ensidige fokusering på kjendisenomener som Märtha Louise. Mer seriøse aktører i alternativbevegelsen som kunne hatt mye å tilby – også i en politisk forstand – blir ignorert eller feid under teppet, ifølge Ås.

– Media har ikke gitt god nok plass til ulike stemmer, slik at mennesker kan se sjatteringene og forskjellene. Derfor blir det mange misforståelser. Og mytten derfra sprer seg nå også innenfor alternativbevegelsen, sier hun.

Hun beskriver egen selvutviklingspraksis som både «sekulær» og «spirituell», men vektlegger samtidig ideer og praksiser som ikke finner støtte i vitenskap. Hun bruker ord som «klarsyn», «chakra» eller «aura», men insisterer på at hennes selvutviklingsmetoder er konkrete, praktiske og målbare, og at de komplementerer og er parallelle med for eksempel moderne psykologi og kroppsterapi.

– Jeg har også en kritisk holdning til disse tingene. Chakra og aura er erfaringsbasert og pragmatisk for meg. Jeg ser at det *virker* og kaller det jeg vil oppnå for «indre politikk». Om man får fokusert på seg selv, så hjelper det folk å leve bedre sammen med andre, som også er politikk.

Men bevegelsen har potensial for å skape forandringer, mener Ås.

– Innen alternativ og komplemen-

...kuppet det åndelige?

tær medisin finnes det mye å hente. Om vi kan få egenutvikling inn i all skolegang kan vi tilby enda mer. Men det er viktig å få etablert profesjonelle etiske standarder. Det er ikke nok å ha evner og så sette seg ned og åpne butikkk.

Hun vektlegger også viktigheten av å være kritisk fra innsiden av alternativbevegelsen, og har selv holdt mange kritiske innlegg på Alternativmessene.

– Selv er jeg vel egentlig antireligiøs, selv om det er dumt å si det slik. Det jeg mener med det, er at jeg er veldig enig med Human-Etisk Forbund og deres humanistiske verdier, og i religionskritikken deres. Men jeg er dypt uenig i deres basante ateisme. De setter ateismen opp som det motsatte av undring og en aksept for det ukjente, som er en fantastisk ressurs.

New age-kapitalisme

Helene Næss mener New age karakteriseres av en viss type metaforikk, der mennesker er mørke og blokkerte, men kan bli lyse og åpne. Dette er et eksempel på hvordan new age tar opp i seg elementer av samfunnet rundt seg, mener Næss.

– Noe av det jeg synes er spennende med new age er at det fungerer som et speilbilde av de tanker og forståelsesmønstre man finner i kulturen som helhet. Både kapitalistisk og kristent tankegods gjør seg gjeldende. At verden hele tiden utvikler seg og står overfor en forandring, for eksempel, er jo en spilling av den politiske retorikken om de teknologiske forandringene vi står overfor. Den lineære tidsforståelsen og ideene om lys/mørke og transcensens, det er gammelt kristent tankegods som speiles. Og at blokkeringer og stillstand er negativt og fri flyt og åpenhet er bra – det høres jo nesten ut som EU.

Dette innebærer at new age blant annet speiler samfunnets kapitalisme, mener Næss. New age oppstår ifølge henne delvis som en reaksjon mot individualisering og forbruksorientering i samfunnet, og har potensial for å virke som en effektiv motkraft. Om det er mulig:

– Nissen kommer med på lasset. Kapitalismen, individualiseringen og forbrukerorienteringen sniker seg inn bakveien, og det gjør at hele new age-bevegelsen står i fare. Dette manifesterer seg kanskje på sitt mest farlige i denne ideen om at man skal bli en bedre utgave av seg selv, at man dermed underforstått aldri er god nok, eller i materialismen til bøker som «The Secret», sier Næss.

«The Secret» er en merkelig salgssuksess av en selvhjelpsbok og -film. Kjernebudskapet er, kort og sarkastisk fortalt, at man kan få alt

man ønsker seg så lenge man forestiller seg det. Om noe galt skjer er det din skyld, strukturelle forklaringer på fattigdom og nød finnes ikke.

– Et av de tingene som jeg for så vidt syntes var veldig sympatisk med Mårtha Louise og Samnøys prosjekt var at de skjermet boka sin for ideen om at man alltid bør prøve å bli en bedre utgave av seg selv, og skrev mye om at man er god nok som man er, og at det ikke er så farlig om man ikke får det til.

Salgsboder og karisma

Den religiøse praksisen med workshops og bøker blir ofte veldig produktorientert, mener Helene Næss.

– New age er langt mer kommersialisert enn statskirken. Men all religion er jo ikke noe man umiddelbart tjener penger på, så alle religioner har et finansieringsproblem. Det er bygd inn i det å utøve religion. Religioner allierer seg derfor med makthaverne. I Europa har den katolske kirken alltid vært på kapitalinteressenes sider, for eksempel. Når new age ikke har disse store, tunge institusjonene, så blir den kremmeraktig. De driver butikkk, rett og slett.

Næss ser på dette som et spill av et annet fenomen, nemlig den politiske populismen:

– Alternativbevegelsen berører det samme problemet som vi ser der, i og med at det er ekstremt demokratisk.

NEW AGE

■ **En ny åndelig eller religiøs bevegelse har preget vestlig tro siden 60-tallet. Denne bevegelsen, kalt new age, er vanskelig å definere. Noen faste elementer er en nettverksbasert praksis; en kobling til folketro; en praktisk orientering med fokus på selvutvikling og gjerne en metaforikk med lys og flyt som positivt og mørkt og blokkert som negativt.**

■ **New age-relaterte bøker selger som aldri før i Norge. Eksempler inkluderer Ingar Sletten Kolloens «Snåsamannen», Rhonda Byrnes «The Secret», Mårtha Louise og Elisabeth Samnøys «Møt din skytsengel» og Marianne Behns «Stjerner og krystaller».**

■ **Norge har også en bokklubb for alternative bøker, Tanum bokklubbers Energica.**

Når alle har rett til å tolke selv, så ser du at det samme skjer som i frikirker og karismatiske bevegelser. Det blir demokratisk, men du får samtidig disse vilke, karismatiske lederne. Eller at alle begynner å drive sin egen lille salgsbod.

Dette kan også langt på vei forklare motstanden mot new age, mener Næss:

– New age krysser grensene uten hemninger, blander diskurser som ikke skal blandes: religion og økonomi, religion og vitenskap. Responsen mot new age blir en primitiv følelsesmessig reaksjon på et tabubrudd.

Guds litterære tilbakekomst

Noen finner et mer passende rom for å ta opp spørsmål rundt åndelighet i litteraturen. På Litteraturhuset i

Oslo denne uka samtalte forfatter Hanne Ørstavik og litteraturviter Elisabeth Løvlie om «Guds tilbakekomst i norsk samtidslitteratur». Løvlie mener litteraturen har blitt et sted man kan ta opp religion og det hellige utenfor religiøse institusjoner, og ser denne tendensen i bøkene til norske forfattere som

HELENE NÆSS

Ørstavik, Dag Solstad, Karl Ove Knausgård og Steinar Opstad.

– Det foruroligende med dagens religiøsitet er at begrepene igjen stivner, sier Løvlie.

– Amerikansk politikk tar ett gudsbegrep og fundamentalister tar ett gudsbegrep og alle kjører seg fast. Det er også det som bekymrer meg med Mårtha Louise og englediskursen. De kupper det åndelige og innlemmer det i nok et system.

Norske forfattere prøver å reaktualisere gudsbegrepet og det hellige, mener Løvlie. Men det er ikke ensbetydende med å gå tilbake til en dogmatisk eller kristen trosforståelse.

– Litteraturen setter disse begrepene på spill og tømmer dem for tradisjonelt innhold, og holder dem dermed åpne. Dette blir et forsøk på å utforske mulighetene for å tenke religion i dag, uten å tilbakekalle til de stivnete tradisjonene.

– Litteraturen bryter tabuet vi har hatt på å skrive om religion, et slør som for eksempel Jon Fosse har løftet litt på. Teoretikeren Hans Ulrich Gumbrecht sier at det er på tide at vi humanister må get our hands dirty. Det å snakke om det hellige er en del av det. Og det må vi

kunne gjøre uten å bli forvekslet med Mårtha Louise.

Litterær religiøs motstand

Litteraturen har lenge vært et sted for motreligiøse bevegelser. Den har hentet stoff fra både folketro, religiøse motstandsbevegelser og institusjonell religion. Forfatteren Tor Obrestad er blant dem som har hatt religiøse elementer i sin egen diktning fra starten av, og er inspirert av diktere som har hatt frireligiøse og visjonære elementer i sin diktning. Ikke minst hans store inspirasjon, William Blake, som han oversatte første gangen i 1966. Blake var den første som brukte termen «new age», i forordet til «Milton: A Poem», i 1809.

– Blakes verk har en sterk religiøs dimensjon. Han skrev vel om det han mente han hadde erfart, og det åndelige var helt konkret for ham. Han samtalte med engler og visjoner, sier Obrestad.

Også han ser en forbindelse mellom åndelighet og politikk:

– Han var en revolusjonær mann som skrev sine ting med livet som innsats. Det var jo tøffe tider den gangen for dem som trodde annerledes. Men hele den tidens religiøse diktning spiller på dette. Se på våre største salmediktere: Kingo, Brorson, Ingemann, for så vidt også Petter Dass. De brukte folketroens bilder i sine salmer. Seinere diktere som Arne Garborg og «Haugtussa» går inn i den tradisjonen. Det samme gjør Henrik Wergeland med sin panteisme.

– Hvorfor har så mange uttrykt alternative religiøse tanker i diktningen?

– Det er helt naturlig at den har et potensial i å uttrykke slike følelser. Komplekset av ting som kommer vekk i en rasjonell verden, kan få kontakt med et publikum og formidle slike syner og bilder i diktningen. Det er en kilde som er undervurdert i vår tid.

– Også politisk?

– Det er jo mange muligheter for penger å hoppe på den typen diktning, så det er lett å spore av. Men Blake snakket om basale enkle opplevelser, med vidunderlige bilder – i en sosial sammenheng. Det var i direkte forstand ham som gjorde meg til politisk dikter, sier Obrestad.

Ikke minst framhever han Blakes politiske kamp med ånden som våpen, som i diktet «And did those feet in ancient time», fra samme sted der Blake bruker begrepet «new age». Obrestad siterer:

– *I will not cease from Mental Fight, / Nor shall my Sword sleep in my hand; / Till we have built Jerusalem, / In Englands green & pleasant Land.*

martin.gruner.larsen@klassekampen.no

oktober
www.oktober.no

HANNE ØRSTAVIK 48 rue Defacqz

«briljant ... en roman som favner mye, og som gjør det innenfor en ramme av overbevisende, imponerende elegant utførte litterære grep ... utfordrende, provoserende, kompleks og vakker» TURID LARSEN, DAGSAVISEN

«en uredd forfatter som konsentrert følger sitt eget prosjekt ... den har mye skjønnhet, både i idé og språk» MAYA TROBERG DJUVE, DAGBLADET

oktober
www.oktober.no

ANNE B. RAGDE Nattønsket

«Ragde behersker en gjennomtenkt vifte av nyanser og raffinement, er nådeløst god på menneskeskildringer og relasjoner» GURI HJELTNES, VG

«Ragde er i storform» FARTEIN HORGAR, ADRESSEAVISEN

«en heidundrende historie, full av overskudd og overdådig humor, men også sårbarhet, av en forfatter som kjenner sine virkemidler og vet hva hun gjør» KJELL-OLAF JENSEN, DAGSAVISEN